

บทที่ 4

วิเคราะห์บทบาทพนักงานอัยการในการดำเนินคดีทุจริต และประพฤติมิชอบ

ตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา คือ พนักงานอัยการ ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ถึงบทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญ เพราะในศาลทุจริตและประพฤติมิชอบใช้ระบบไต่สวน ซึ่งถือว่าเป็นบทบาทและหน้าที่ของพนักงานอัยการในระบบใหม่ ซึ่งแต่เดิมพนักงานอัยการจะเคยชินกับการดำเนินคดีในศาลซึ่งใช้ระบบกล่าวหา ซึ่งทั้งสองระบบมีความแตกต่างทั้งรูปแบบและวิธีการ ดังนั้นจึงต้องทำการศึกษาและวิเคราะห์ให้ได้ข้อเท็จจริงโดยละเอียด อันจักเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากร และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในทางอาญาต่อไป โดยผู้วิจัยขอดำเนินการวิเคราะห์บทบาทของพนักงานอัยการตั้งแต่การรับสำนวนการไต่สวนจาก ป.ป.ช., ป.ป.ท. หรือจากพนักงานสอบสวนการดำเนินคดีในศาลฯ จนศาลมีคำพิพากษาโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. วิเคราะห์แนวทางปฏิบัติของพนักงานอัยการตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด

ว่าด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2560

1.1 ขั้นตอนการรับสำนวนและการพิจารณาสำนวน

จากการศึกษาพบว่ากระบวนการตั้งแต่พนักงานอัยการรับสำนวนการไต่สวนจาก คณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการ ป.ป.ท. หรือสำนวนการสอบสวนก็ดี พนักงานอัยการจะต้องพิจารณารายละเอียดและขั้นตอนต่างๆ ให้ละเอียดรอบคอบโดยต้องพิจารณาตั้งแต่การรับสำนวนว่าพบข้อบกพร่องอย่างไรบ้าง ในขั้นตอนการรับสำนวนพบว่ามีปัญหาหลายประการเช่น

1.1.1 บางสำนวนไม่สรุปข้อเท็จจริงในการกระทำผิด ซึ่งพนักงานอัยการต้องอ่านและศึกษาสำนวนดังกล่าวให้ละเอียดรอบคอบ พร้อมทั้งศึกษาข้อเท็จจริงทั้งหมดและสรุปเป็นความเห็นของพนักงานอัยการเอง เพราะขั้นตอนนี้ไม่ได้กำหนดไว้ในระเบียบและกฎหมายว่า จะต้องทำการสรุปสำนวนดังกล่าวเพื่อส่งพร้อมสำนวนให้พนักงานอัยการ ปัญหาจึงเป็นปัญหาหนึ่ง ซึ่งต่อไปจะต้องทำข้อตกลงระหว่างพนักงานอัยการกับผู้ซึ่งต้องส่งสำนวนให้พนักงานอัยการพิจารณา

1.1.2 การส่งสำนวนคดีให้พนักงานอัยการพิจารณา ผู้ส่งสำนวนส่งสำนวนคดี กระชั้นชิดใกล้วันครบกำหนดอายุความ หรือไม่ระบุระยะเวลาอายุความในแต่ละคดี ปัญหาข้อนี้ พนักงานอัยการก็จะมีเวลาพิจารณาสำนวนน้อยมาก ทำให้เกิดปัญหาพนักงานอัยการผู้พิจารณา สำนวนไม่สามารถแจ้งข้อไม่สมบูรณ์เพื่อตั้งคณะทำงานร่วมได้ จึงต้องทำการส่งฟ้องไปก่อนทำให้เกิดผลเสียหายต่อคดีได้ ดังนั้นปัญหาข้อนี้ต้องทำความเข้าใจตกลงร่วมกัน โดยกำหนดระยะเวลาในการ ส่งสำนวนให้พนักงานอัยการได้มีเวลาในการพิจารณาสำนวนได้อย่างเพียงพอ ทำให้บางครั้ง ผู้กระทำความผิดอาจจะหลุดลอยนวล หรือศาลพิพากษายกฟ้อง ทำให้เสียหายต่อรูปคดีได้

ปัญหาต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอมาดังกล่าวข้างต้น เป็นปัญหาหลักที่สำคัญ แต่ยังมีบางกรณีที่เป็นปัญหาลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพื่อลดหรือทำให้ปัญหาทั้งหลายหมดไป ควรที่จะมี การทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างองค์กรเพื่อเกิดความคล่องตัว และทำให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ปัญหาต่างๆ ที่ปรากฏว่าไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าจะต้องปฏิบัติเช่นใด ตัวอย่างเช่น ป.ป.ช. ส่งสำนวนการไต่สวนเมื่อใกล้จะหมดอายุความ ทำให้เกิดปัญหากับพนักงานอัยการในการ พิจารณาสำนวนการไต่สวน หากจะคืนสำนวนก็กลัวจะเกิดความเสียหายต่อราชการ และคนกระทำความ ผิดก็จะหลุดไป เพราะเหตุทางเทคนิค หากจะดำเนินการฟ้องไปโดยไม่พิจารณาสำนวนให้รอบคอบ ก็จะทำให้ศาลพิพากษายกฟ้องได้ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าในเรื่องปัญหาต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ควรจะมี ระเบียบ หรือกฎหมายเพื่อใช้บังคับกับองค์กรอื่นได้

1.1.3 ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งคือ การส่งสำนวนที่ขาดอายุความแล้ว แต่ผู้ส่ง สำนวนอ้างบทลงโทษหนักเพื่อให้คดียังไม่ขาดอายุความ เมื่อทางอัยการสูงสุดพิจารณาแล้วเห็นว่า คดีมีหลักฐานไม่พอฟ้อง และสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นในบทหนัก ก็ไม่สามารถฟ้องในข้อหาที่มีหลักฐาน พอฟ้องได้ เพราะคดีขาดอายุความแล้ว ซึ่งปัญหาข้อนี้ ทำให้เสียเวลาในการตั้งข้อไม่สมบูรณ์และ เสียเวลาในการพิจารณาร่วมกันระหว่างคณะทำงานทั้งสองฝ่าย ซึ่งปัญหาข้อนี้ก็ควรกำหนด ข้อตกลงขึ้นเพื่อมิให้เกิดความเสียหายต่อคดี

1.1.4 การตั้งข้อกล่าวหาให้แก่บุคคลใด ควรไต่สวนให้ได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจน เมื่อไต่สวนได้ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแล้ว จึงค่อยแจ้งข้อกล่าวหาให้แก่บุคคลนั้น เพื่อไม่ให้เกิด ความเสียหายแก่คดีในภายหลัง

1.1.5 เมื่อมีการประชุมร่วมของคณะทำงานทั้งสองฝ่ายแล้ว และที่ประชุมร่วมมี ความเห็นว่าจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาเพิ่มเติมแก่ผู้กล่าวหา ให้เจ้าหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการทุจริต แห่งชาติดำเนินการตามความเห็นของคณะทำงานร่วมไปด้วยเลย โดยไม่ต้องให้คณะทำงานร่วม ฝ่ายอัยการต้องไปร่วมแจ้งข้อกล่าวหาไปด้วย เพราะสำนวนคดีทุจริตๆ เกิดขึ้นในต่างจังหวัดทั่ว

ประเทศจำนวนมากทำให้เสียเวลาในการทำงาน กรณีที่มีการประชุมร่วมกัน เช่น กรณีพบข้อไม่สมบูรณ์

การพิจารณาสำนวนของอัยการตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นการพิจารณาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในภาพรวมแต่ในระเบียบฯ ยังได้แยกความแตกต่างและให้ความสำคัญกับสำนวนที่ส่งมาจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการ ป.ป.ท.หรือสำนวนการสอบสวนต่างกันดังที่ผู้วิจัยจะได้ทำการวิเคราะห์ให้เห็นเป็นลำดับดังนี้

1) หากเป็นการพิจารณาสำนวนจาก คณะกรรมการ ป.ป.ช.

ระเบียบฯ ข้อที่ 10 กำหนดว่าหากพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนเห็นว่าสำนวนการไต่สวนสมบูรณ์พอที่จะดำเนินคดีได้ ให้ความเห็นควรรับดำเนินคดีอาญาฟ้องหรือยื่นคำร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน พร้อมรื้อคำฟ้องหรือคำร้องเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นถึงอัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาสั่ง หรือกรณีเห็นว่าสำนวนการไต่สวนยังไม่สมบูรณ์พอที่จะดำเนินคดีได้ รวมทั้งฐานความผิดที่ไม่ครบถ้วนตามการกระทำที่ถูกกล่าวหา ให้ความเห็นโดยระบุข้อที่ไม่สมบูรณ์ ตลอดจนข้อกล่าวหาเพิ่มเติม ให้ครบถ้วนในคราวเดียวกัน พร้อมรายชื่อคณะทำงานผู้แทนอัยการสูงสุด และร่างหนังสือแจ้งคณะกรรมการ ป.ป.ช. เสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นถึงอัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาสั่ง

ในกรณีที่อัยการสูงสุดเห็นว่าสำนวนการไต่สวนยังไม่สมบูรณ์พอที่จะดำเนินคดีได้ให้แจ้งคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยระบุข้อไม่สมบูรณ์ให้ครบถ้วนในคราวเดียวกันภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง ในกรณีนี้ให้อัยการสูงสุดและคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตั้งคณะกรรมการร่วมฝ่ายละเท่ากัน โดยมีผู้แทนจากแต่ละฝ่ายไม่เกินฝ่ายละห้าคน ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งจากอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์รวมทั้งดำเนินการอื่นใดให้สำนวนการไต่สวนครบถ้วนสมบูรณ์ให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง เพื่อส่งให้อัยการสูงสุดฟ้องคดีต่อไป ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการร่วมมีอำนาจตามมาตรา 34 (1) (2) (3) และ (4) ด้วย ตามมาตรา 77 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

2) แต่ในกรณีที่เป็นการพิจารณาสำนวนจากคณะกรรมการ ป.ป.ท.

ตามระเบียบฯ ข้อ 13 เมื่อพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนมีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้เสนอความเห็นพร้อมร่างคำฟ้องต่ออัยการพิเศษฝ่ายเพื่อพิจารณาสั่ง หรือหากกรณีพบข้อไม่สมบูรณ์ให้เสนอความเห็นเสนออัยการพิเศษฝ่ายเพื่อพิจารณาสั่งต่อไปเช่นกัน นอกจากนี้กรณีจำเป็นที่จะต้องตั้งคณะทำงานร่วม จึงเสนอต่ออัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาสั่งต่อไป

3) ในกรณีการพิจารณาสำนวนการสอบสวน เมื่อพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนมีความเห็นสั่งฟ้อง หรือสั่งสอบสวนเพิ่มเติม ให้เสนอความเห็นต่ออัยการพิเศษฝ่ายเพื่อพิจารณาสั่งต่อไป ทั้งนี้ตามระเบียบฯ ข้อ 14

เมื่อพิจารณาการรับสำนวนตั้งแต่ต้นพบว่าอำนาจในการสั่งให้ดำเนินคดีอาญามีความแตกต่างกันกล่าวคือ หากเป็นสำนวนที่ส่งมาจาก ป.ป.ช.อัยการสูงสุดเพียงผู้เดียวที่มีอำนาจ ในการสั่งฟ้อง แต่ถ้าเป็นสำนวนที่ส่งมาจาก ป.ป.ท. หรือสำนวนการสอบสวน อำนาจในการสั่งฟ้องอยู่แค่ระดับอัยการพิเศษฝ่าย ทั้งนี้ก็เพราะความผิดของผู้ถูกกล่าวหาในแต่ละชั้น กล่าวคือ หากสำนวนที่พิจารณาจาก ป.ป.ช. ผู้ถูกกล่าวหาเป็นข้าราชการระดับสูง ส่วนสำนวนที่พิจารณาจาก ป.ป.ท. จะเป็นข้าราชการตั้งแต่ระดับ 8 ลงมา ดังนั้นอำนาจในการสั่งฟ้องจึงแตกต่างกัน

แต่อย่างไรก็ดีจากการศึกษาพบว่าในการพิจารณาสำนวนที่ส่งมาจากหน่วยงานใดก็ตามจะต้องส่งไปยัง ป.ป.ช. และ ป.ป.ช.จะพิจารณาว่าจะเป็นอำนาจของ ป.ป.ท. หรือถ้าส่งเรื่องมาจากตำรวจ ก็ขึ้นอยู่กับว่า ป.ป.ช. จะมีคำสั่งให้ตำรวจทำการไต่สวนเองหรือไม่ หรือ ป.ป.ช. จะรับไปดำเนินการเอง ทั้งนี้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 234

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นการวิเคราะห์การรับสำนวนและการพิจารณาสำนวนของพนักงานอัยการ ปัญหาที่พบคือต้องพิจารณาให้รอบคอบและทำอะไรให้การพิจารณาสำนวนเป็นไปอย่างถูกต้องทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งจะทำให้ผลการพิจารณาในชั้นศาลเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

2. แนวทางการฟ้องและบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

วิเคราะห์แนวทางการฟ้องและบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการซึ่งจะได้ทำการวิเคราะห์เป็นลำดับดังนี้

2.1 แนวทางการฟ้องของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

2.1.1 กรณีเป็นสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เมื่ออัยการสูงสุดมีคำสั่งให้ดำเนินคดีอาญาฟ้อง ให้สำนักงานคดีแจ้งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ส่งตัวผู้ถูกกล่าวหามายังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดี เมื่อได้รับตัวผู้ถูกกล่าวหาแล้วให้ยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหาทันที โดยไม่ต้องรอผู้ถูกกล่าวหาอื่นที่ไม่มาตามกำหนด ส่วนผู้ถูกกล่าวหาที่ไม่มาตามกำหนด ให้แจ้งคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อจัดการให้ได้ตัวมาฟ้องคดีต่อไป ตามระเบียบฯ ข้อ 15 วรรคแรก

2.1.2 แต่กรณีเป็นสำนวนการได้สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ท. เมื่ออัยการพิเศษฝ่าย มีคำสั่งฟ้อง ให้แจ้งคณะกรรมการ ป.ป.ท. ส่งตัวผู้ถูกกล่าวหามายังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดี เมื่อได้รับตัวผู้ถูกกล่าวหาแล้วให้ยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหาทันที โดยไม่ต้องรอผู้ถูกกล่าวหาอื่นที่ไม่มาตามกำหนด ส่วนผู้ถูกกล่าวหาที่ไม่มาตามกำหนดและมีความจำเป็นต้องจับตัวผู้ถูกกล่าวหาให้พนักงานอัยการแจ้งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่มีอำนาจเหนือท้องที่ที่ผู้ถูกกล่าวหา มีภูมิลำเนาหรือที่อยู่เป็นผู้ดำเนินการ และแจ้งด้วยว่าเมื่อจับกุมตัวได้ให้ส่งตัวไปยังศาลและแจ้งให้พนักงานอัยการทราบภายในสี่สิบแปดชั่วโมง ตามระเบียบฯ ข้อ 15 วรรค 2

2.1.3 กรณีเป็นสำนวนการสอบสวน ให้ปฏิบัติตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ ตามระเบียบฯ ข้อ 15 วรรค 3

ตามระเบียบข้อ 15 วรรคแรก กรณีได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาาก็สามารถดำเนินการฟ้องได้ทันที โดยที่ไม่ต้องรอผู้ถูกกล่าวหาอื่น แต่หากผู้ถูกกล่าวหาไม่มาก็ต้องทำหนังสือแจ้ง คณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อจัดการให้ได้ตัวมาฟ้องคดีต่อไป ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับแจ้งจากพนักงานอัยการแล้ว ก็สามารถยื่นคำร้องต่อศาลฯ เพื่อขอออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาได้ ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 26(2)

แต่หากเป็นกรณีตามระเบียบฯ ข้อ 15 วรรค 2 กรณีผู้ถูกกล่าวหาไม่มาตามกำหนด และมีความจำเป็นต้องจับตัวผู้ถูกกล่าวหาตาม ระเบียบฯ ข้อ 15 วรรค 2 จากการศึกษาพบว่าพนักงานอัยการจะต้องมีคำสั่งแจ้งผู้ว่าราชการจังหวัดจัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหาตามกำหนดอายุความ ตามนัยกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 มาตรา 4

สำหรับกรณีตามระเบียบฯ ข้อ 15 วรรค 3 ต้องยึดถือตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 57 (การสั่งคดีสำหรับผู้ต้องหาที่ยังเรียกหรือจับตัวไม่ได้) กำหนดไว้โดยเคร่งครัดว่า “ในคดีที่พนักงานอัยการเห็นว่าควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาที่ยังเรียกหรือจับตัวไม่ได้ตามมาตรา 141 วรรคท้าย แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้ทำความเข้าใจว่า “ควรสั่งฟ้อง...(ระบุชื่อผู้ต้องหา ข้อหา และบทกฎหมาย)... แต่ยังไม่ได้อำนาจผู้ต้องหา ให้แจ้งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ว่าราชการจังหวัดจัดการให้ได้ตัวมาภายในอายุความ)

สำหรับระเบียบฯ ข้อ 15 ในเรื่องการดำเนินการฟ้อง จากการศึกษาสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเหมือนการดำเนินการนำตัวผู้ต้องหาไปฟ้องยังศาลเหมือนการดำเนินคดีอาญาทั่วไป

เพียงแต่ ในกรณีเรียกหรือจับตัวผู้ต้องหา ตามระเบียบฯ ข้อ 15 วรรคแรก เป็นหน้าที่ของ ป.ป.ช. ที่จะต้องรับไปดำเนินการเพื่อยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอออกหมายจับต่อไป

2.2 การบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

การบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการ ฟ้องในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบต้องทำเป็นหนังสือมีข้อความตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 158 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้นคำฟ้องต้องครบองค์ประกอบความผิด และรายละเอียดตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย เพราะถ้าคำฟ้องไม่ครบองค์ประกอบความผิดหรือเป็นฟ้องเคลือบคลุมศาลอาญาพิพากษายกฟ้องได้ ซึ่งแตกต่างจากคำฟ้องในคดีปกครองในศาลปกครองคือ คำฟ้องไม่จำเป็นต้องครบองค์ประกอบความผิดตามกฎหมาย ทั้งที่ใช้การดำเนินคดีในระบบไต่สวนเช่นกัน สาเหตุที่เป็นดังนี้ก็เพราะว่า ในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เกี่ยวข้องกับเสรีภาพ เช่น ถูกควบคุม ถูกขัง ถูกจำคุก และประหารชีวิต ดังนั้นการบรรยายฟ้องจึงมีความสำคัญ แต่คดีในศาลปกครองแม้จะใช้วิธีพิจารณาในระบบไต่สวนเช่นกันแต่ไม่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพของบุคคล แต่เกี่ยวกับคำสั่งทางปกครอง

คำฟ้องต้องมีข้อความที่เป็นการกล่าวหาว่ากระทำความผิดอันเป็นความผิดคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และต้องระบุพฤติการณ์ที่กล่าวหาว่ากระทำความผิดพร้อมทั้งชี้ช่องพยานหลักฐานให้ชัดเจนเพียงพอที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ นอกจากคำฟ้องจะต้องครบองค์ประกอบความผิดแล้ว คำฟ้องต้องบรรยายถึงพฤติการณ์ที่กล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำการอันเป็นความผิดเกี่ยวกับคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ นอกจากคำฟ้องที่บัญญัติไว้ข้างต้นพนักงานอัยการต้องชี้ช่องพยานหลักฐานให้ชัดเจน คำว่า “ชี้ช่องพยานหลักฐาน” และ “แนวทางการไต่สวนพยาน” หมายถึง การระบุชี้แจงถึงพยานหลักฐานที่แต่ละฝ่าย หรือฝ่ายใดต้องการจะนำสืบเกี่ยวข้องกับคดีอย่างไร รู้เห็นข้อเท็จจริงอย่างไร และมีพยานหลักฐานอะไรที่จะอ้างส่งตามพยานปากนั้นๆ

ในส่วนของการบรรยายฟ้องนั้น ในกรณีการละเมิดจากการทุจริต พนักงานอัยการต้องดูประเด็นเรื่องค่าเสียหายให้ได้ว่าค่าเสียหายนั้นมีมูลฐานมาจากความไม่ชอบด้วยกฎหมายของสัญญาทางปกครองหรือไม่ ถ้าหากมาจากการทุจริตในเรื่องการทำสัญญาทางปกครอง หรือเรื่องอื่นๆ ให้พนักงานอัยการพิจารณาได้ 2 แนวทางคือ

1. ใช้กรณีริบทรัพย์เป็นหลัก ของที่ได้ไปจากหลวงแล้วถึงมีความเสียหาย ถึงค่อยไปใช้เรื่องค่าเสียหายตามมา เพราะหากพนักงานอัยการใช้เรื่องค่าเสียหายเป็นหลัก โดยไม่ถืถ้วนผลจะต่างกัน ถ้าใช้กรณีริบทรัพย์ของทุกอย่างที่ถูกยึดออกไปจะคืนหลวงในฐานะที่เป็นทรัพย์ที่เอาไปจากการกระทำผิด หากคืนไม่ได้ต้องใช้มูลค่า ตามมาตรา 33 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

2. แต่ถ้าเป็นเรื่องค่าเสียหายเป็นเรื่องที่จำเลยสามารถรู้ในประเด็นที่ว่าหน่วยงานของรัฐก็มีส่วนในการทำให้เกิดความละเมิด เช่นเจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมกันทุจริตกับผู้อื่น เพราะฉะนั้นถือว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนกระทำความผิดด้วย ค่าเสียหายจึงต้องหักตามสัดส่วนทางแพ่ง

ในเรื่องทั้ง 2 กรณี เป็นเรื่องที่พนักงานอัยการจำเป็นต้องศึกษาในเรื่องค่าเสียหาย เรื่องรับทรัพย์สิน

ตามวรรคท้ายของมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 ที่บัญญัติว่า “กรณีที่ศาลเห็นว่าฟ้องไม่ถูกต้อง ให้ศาลมีคำสั่งให้โจทก์แก้ฟ้องให้ถูกต้อง” หมายถึงกรณีที่โจทก์บรรยายฟ้องไม่ครบถ้วน เช่น ไม่ระบุการชี้ช่องพยานหลักฐานให้ชัดเจนเพียงพอที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ ไม่ได้หมายถึงฟ้องไม่ครบองค์ประกอบความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 ซึ่งถ้าฟ้องไม่ครบองค์ประกอบความผิดตามวรรคแรกของมาตรา 15 ศาลจะพิพากษายกฟ้อง แต่ในกรณีฟ้องไม่ถูกต้องตามตัวอย่าง ศาลมีอำนาจสั่งให้โจทก์แก้ฟ้องให้ถูกต้อง

อย่างไรก็ดีผู้วิจัยยังไม่เห็นพ้องด้วยกับกรณีของศาลคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ที่บัญญัติว่าฟ้องของโจทก์จะต้องครบองค์ประกอบของความผิด มิฉะนั้นศาลอาจพิพากษายกฟ้องได้ เพราะทั้งศาลทุจริตและประพฤติมิชอบ และศาลปกครองก็ใช้วิธีพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวนเหมือนกัน โดยตามหลักของการพิจารณาในระบบไต่สวนของต่างประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็นประเทศแม่แบบของการใช้ระบบไต่สวนก็มีได้บัญญัติเกี่ยวกับคำฟ้องเท่าใดนัก แต่จะเคร่งครัดในกระบวนการพิจารณา ซึ่งศาลจะทำหน้าที่เป็นผู้แสวงหาข้อเท็จจริงให้ได้มากที่สุดแล้วจึงมี คำพิพากษา แต่ในประเทศไทยที่นำระบบไต่สวนมาใช้ เช่น ศาลปกครอง ศาลทุจริตและประพฤติ มิชอบ ศาลคดีล้มละลาย เป็นต้น คำฟ้องก็ดี กระบวนการพิจารณาคดีก็ดี ไม่เหมือนกัน อันแสดงว่าประเทศไทยยังไม่ได้้นำระบบไต่สวนมาใช้ตามตัวแบบของต่างประเทศเต็มรูปแบบ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่ายังไม่ถูกต้องนัก เพราะการที่ประเทศไทยจะให้การพิจารณาคดีในระบบใด เช่น ระบบกล่าวหา หรือระบบไต่สวน จะต้องศึกษาให้ถูกต้องและละเอียด มิฉะนั้นก็จะกลายเป็นระบบการพิจารณาแบบไทยๆ ซึ่งคงไม่เป็นผลดีเท่าใดนัก และไม่อาจใช้คำว่าระบบไต่สวนอย่างแท้จริง

กรณีมาตรา 15 วรรคท้าย แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ที่บัญญัติว่า “ฟ้องไม่ถูกต้อง ให้ศาลมีคำสั่งให้โจทก์แก้ฟ้องให้ถูกต้องนั้นมิได้หมายความว่าคำฟ้องนั้น ไม่ครบองค์ประกอบความผิด ตามมาตรา 158 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่หมายถึงคำฟ้องที่ไม่ถูกต้องเช่น ไม่ชี้ช่องพยานหลักฐานในคำฟ้อง ในกรณีนี้ศาลมีอำนาจที่จะให้โจทก์แก้ฟ้องให้ถูกต้องได้

ตามมาตรา 15 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ได้บัญญัติว่า “ในคดีที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการ ป.ป.ช. หรือ คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ในวันยื่นฟ้องให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล และให้โจทก์ส่ง รายงานและสำนวนการสอบสวน หรือสำเนาสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงพร้อมสำเนา อิเล็กทรอนิกส์ต่อศาลเพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณาและรวมไว้ในสำนวน “

3. บทบาทพนักงานอัยการในการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

ตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาสำนวนที่ส่งมา ไม่ว่าในช่องทางใดก็ตาม ให้ละเอียดรอบคอบ ก่อนที่จะฟ้องคดี เมื่อพบข้อบกพร่องในสำนวนการไต่สวน หรือสำนวนสอบสวน จะต้องทำความเข้าใจและแจ้งข้อไม่สมบูรณ์ทันที หรือกรณีแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่ครบถ้วนต้อง ดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาเพิ่มเติมแก่ผู้ถูกกล่าวหาคนใดให้ครบถ้วน

ในการบรรยายฟ้องพนักงานอัยการต้อง คำนึงถึง มาตรา 158 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และมีข้อความเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นความผิดคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มิฉะนั้นศาลอาจพิพากษายกฟ้องได้เพราะไม่ครบองค์ประกอบความผิด

ในการบรรยายฟ้องต้องระบุพฤติการณ์ที่กล่าวหาว่ากระทำผิด โดยที่ลืมไม่ได้คือต้องชี้ ช่องพยานหลักฐานให้ชัดเจน พร้อมทั้งแนวทางในการไต่สวนพยาน โดยระบุถึงพยานที่โจทก์ ต้องการจะนำสืบว่าเกี่ยวข้องกับคดีอย่างไร รู้เห็นข้อเท็จจริงอย่างไร และมีพยานหลักฐานอะไรที่จะ อ้างส่งตามคำให้การของพยานปากนั้นๆ เพราะศาลอาจจะมีคำสั่งให้แก้ฟ้องได้ เป็นต้น

และตามมาตรา 15 วรรค 2 ยังได้บัญญัติเกี่ยวกับวันยื่นฟ้องให้จำเลยมาศาลหรือคุมตัว มาศาล ในกรณีนี้ผู้วิจัยเห็นว่าเหมือนกับการยื่นฟ้องจำเลยในการดำเนินคดีอาญาทั่วไปที่ใช้ระบบ กล่าวหา แต่ที่มีความแตกต่างกันตรงที่ในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น บัญญัติให้โจทก์ส่ง รายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำเนากการไต่สวนข้อเท็จจริงพร้อมสำเนาอิเล็กทรอนิกส์ ต่อศาล อันแสดงให้เห็นว่าจำเลยในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบสามารถทราบและเห็นสำนวน ของโจทก์ทั้งหมดก่อนการพิจารณาคดีของศาล แต่ในการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา ตามที่ บัญญัติไว้มาตรา 173/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งจำเลยสามารถเห็นเพียงแค่ พยานหลักฐานในวันนัดตรวจพยานหลักฐาน แต่ไม่เห็นคำให้การของพยานในสำนวนการ สอบสวน

4. บทบาทของพนักงานอัยการภายหลังการยื่นคำฟ้อง

ตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอถึงบทบาทหน้าที่อัยการในฐานะที่เป็นโจทก์ เกี่ยวกับการรับสำนวน การพิจารณาสำนวน และการบรรยายฟ้อง มาเป็นลำดับนั้นในส่วนต่อไปจะได้นำเสนอถึงบทบาทของพนักงานอัยการภายหลังจากการยื่นคำฟ้อง พร้อมนำตัวผู้ถูกกล่าวหาไปศาลแล้ว ศาลจะทำการไต่สวนมูลฟ้อง แต่ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรศาลจะตั้งให้ไต่สวนมูลฟ้องก็ได้ แต่ถ้ากรณีอัยการสูงสุดเป็นโจทก์ ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา แต่ในคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ ให้ศาลไต่สวนมูลฟ้อง ทั้งนี้ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 การที่กฎหมายบัญญัติในเรื่องการไต่สวนมูลฟ้องดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า สำนวนที่พนักงานอัยการหรืออัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องมีการกลั่นกรองมาจาก ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. และผ่านการพิจารณาของพนักงานอัยการและคณะทำงานร่วมกันระหว่างพนักงานอัยการและคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในกรณีมีการตั้งข้อไม่สมบูรณ์ แต่ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเองไม่ผ่านการไต่สวนของเจ้าพนักงานของรัฐ เช่น ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. หรืออาจจะเป็นผู้เสียหายเองไม่มีความรู้ทางกฎหมาย หรืออาจจะเกิดกรณีที่ผู้เสียหายต้องการที่จะช่วยเหลือเจ้าหน้าที่รัฐผู้หนึ่งผู้ใด ก็ฟ้องมาให้รู้ปกติเกิดความเสียหาย เพราะหากศาลยกฟ้องแล้วก็ไม่สามารถฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นได้เพราะเป็นการฟ้องซ้ำ และศาลไม่สามารถไต่สวนต่อไปอีกได้

5. การพิจารณาของศาลในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่าการใช้ระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้นก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม อาทิเช่น พนักงานอัยการ หรือทนายความ ที่ยังไม่เข้าใจในระบบไต่สวนดีพอ หรือขาดองค์ความรู้ในระบบไต่สวน หรือแม้ผู้พิพากษาเองก็คุ้นเคยกับระบบกล่าวหามาเป็นเวลานาน และยังขาดองค์ความรู้ในระบบไต่สวนที่ดีพอ ซึ่งในระยะแรกที่เปิดแผนกคดีทุจริตและประพฤติมิชอบขึ้นในศาลอาญานั้น ผู้พิพากษาก็พิจารณาคดีดังเช่นระบบกล่าวหาแบบเดิมๆ ที่เคยชิน และเพิ่งมามีพัฒนาการที่ใช้การพิจารณาในระบบไต่สวนเมื่อได้ทำการเปิดศาลคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง เมื่อปี พ.ศ. 2559 แต่ก็เชื่อว่าผู้พิพากษาในศาลคดีทุจริตและประพฤติมิชอบทุกคนจะมีความรอบรู้ในการใช้กระบวนการพิจารณาแบบระบบไต่สวน เพราะปัจจุบันศาลได้เปิดทำการศาลทุจริตและประพฤติมิชอบครบทั้ง 9 ภาคแล้ว ดังนั้นในความเห็นของผู้วิจัยควรมีการพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม เช่น ทนายความ

พนักงานอัยการ และแม้กระทั่งผู้พิพากษาก็ตาม ให้มีความรู้และเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน อันจะทำให้เห็นว่าศาลได้ใช้ระบบไต่สวนที่ถูกต้องตามประเทศแม่แบบคือประเทศฝรั่งเศส โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการพิจารณาคดีในศาลโดยใช้ระบบไต่สวนในประเทศไทย เช่น ศาลปกครองศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ศาลคดีล้มละลาย และศาลคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เป็นต้น ก็ใช้กระบวนการพิจารณาคดีไม่เหมือนกัน อันแสดงว่าเมื่อประเทศไทยจะใช้ระบบไต่สวนควรจะต้องกำหนดวิธีการดำเนินคดีที่เหมือนกัน ยกตัวอย่างเช่น ในศาลปกครอง คำฟ้องของโจทก์ไม่มีการฟ้องเคลือบคลุม แต่ในศาลคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ถ้าโจทก์ฟ้องไม่ครบองค์ประกอบความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 ศาลมีอำนาจที่จะพิพากษายกฟ้องได้ เป็นต้น

เมื่อศาลรับฟ้องและทำการไต่สวนหรือไม่ก็ตามก็จะเริ่มกระบวนการพิจารณาคดีครั้งแรกคือ นัดสอบคำให้การจำเลย ถ้าในวันนัดจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง แม้ข้อหาที่จำเลยให้การรับสารภาพนั้นกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกน้อยกว่าห้าปี หรือโทษสถานที่ไม่เกินจำคุก ศาลอาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบต่อไปเพื่อทราบพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดจนกว่าจะพอใจว่าจำเลยกระทำความผิดจริงก็ได้ ทั้งนี้ตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559

แต่ถ้าหากจำเลยให้การปฏิเสธหรือไม่ให้การ ก็ให้ศาลกำหนดวันตรวจพยานหลักฐาน โดยให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน ทั้งนี้ตามนัยมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ในกรณีการตรวจพยานหลักฐานนี้ ก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐาน ศาลมีอำนาจให้เจ้าพนักงานบังคับคดี ดำเนินการตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ข้อ 11 ซึ่งกำหนดว่า เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการตรวจพยานหลักฐาน ก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐานศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ตรวจสำนวน รวมทั้งสำนวนการสอบสวนและสำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ท. จัดทำสรุปย่อการกระทำความผิดของจำเลยตามฟ้อง รวมทั้งพยานหลักฐานต่างๆ ที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวนและสำนวนคดี

(2) จัดทำสรุปรายการพยานหลักฐาน โดยระบุพยานหลักฐานที่คู่ความไม่ได้แย้งกัน เพื่อความสะดวกในการที่ศาลจะสอบถามคู่ความและให้คู่ความรับข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวน รวมทั้งสรุปรายละเอียดประเด็นแห่งคดีที่คู่ความได้แย้งกัน จำนวนพยานเกี่ยวข้องกับประเด็น ความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานดังกล่าว รวมทั้งจัดเตรียมพยานหลักฐานดังกล่าวก่อนหลังตามที่คู่ความประสงค์จะนำสืบ

(3) ค้นคว้าข้อกฎหมาย และคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องรวมไว้ในสำนวน หรือกระทำการอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมาย

ตามข้อบังคับดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเจ้าพนักงานคดีของศาลมีอำนาจที่จะกระทำการใดเพื่อสะดวกแก่ศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป ซึ่งในขั้นตอนก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐานนี้ ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการผู้ดำเนินคดีไม่ได้ดำเนินการร่วมกับเจ้าพนักงานคดีของศาล คงให้นิติกรของอัยการไปดำเนินการดังกล่าว ซึ่งเป็นข้อผิดพลาดของพนักงานอัยการเพราะในขั้นตอนนี้หากพนักงานอัยการดำเนินการด้วยตนเอง สามารถที่กำหนดประเด็น และรวมถึงจำนวนของพยานที่จะใช้ในการไต่สวน แต่เจ้าพนักงานอัยการไม่ไปด้วยตนเองอาจทำให้พยานหลักฐานหรือคำถามที่จะใช้ในการไต่สวน ไม่ครบถ้วนอันอาจเกิดความเสียหายต่อผลคดีได้

เมื่อดำเนินการตามข้อบังคับดังกล่าวข้างต้นแล้วก็จะกระบวนการพิจารณาโดยศาล คือวันนัดตรวจพยานหลักฐานโดยศาล ทั้งนี้ตามนัยของมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ซึ่งบัญญัติว่า

“ในวันนัดตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นอันเนื่องมาจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้นเอง หลังจากนั้นให้คู่ความแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างถึง ตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง

ในกรณีที่มิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้งศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเอง ให้ศาลดำเนินการสืบพยานนั้นโดยกำหนดวันสืบพยานและแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน”

การพิจารณาคดีในศาลคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ใช้องค์คณะผู้พิพากษาจำนวน 2 คนทั้งนี้ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

ตามบทบัญญัติมาตรานี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าศาลได้ใช้วิธีพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวนอย่างแท้จริง เพราะตามระบบไต่สวนศาลมิได้วางตัวเป็นกลางเช่นในระบบกล่าวหา แต่ศาลเพียงผู้เดียวที่มีอำนาจเต็มในการพิจารณาคดีในศาล ดังนั้นพนักงานอัยการเองจำต้องทบทวนบทบาทของตนเองตั้งแต่ชั้นพิจารณาสำนวน และรวมถึงทุกขั้นตอนของการพิจารณาคดี และอีกประการหนึ่งเห็นว่า ทั้งโจทก์และจำเลยสามารถทราบถึงประเด็น และจำนวนพยานหลักฐานที่จะใช้ในชั้นพิจารณาคดีของศาลได้ อันทำให้เกิดความยุติธรรมให้แก่จำเลยได้ ซึ่งแตกต่างจากการพิจารณาในคดีอาญาทั่วไปซึ่งจำเลยไม่สามารถล่วงรู้ล่วงหน้าว่าโจทก์จะสืบพยานบุคคลอย่างไร เพราะในวันนัด

ตรวจพยานในระบบกล่าวหา โจทก์ไม่ต้องส่งคำให้การของพยานให้แก่ศาลก่อนวันสืบพยาน จำเลยจึงไม่ทราบว่าโจทก์จะสืบพยานเช่นไร จะสามารถนำพยานเข้าไต่สวนได้ก็ปาก อันนี้เป็นอำนาจของศาล โดยเฉพาะ แม้โจทก์และจำเลยจะอ้างพยานจำนวนเท่าใด ศาลมีอำนาจคัดพยานหลักฐานดังกล่าวได้ เป็นดุลยพินิจของศาล

เมื่อศาลได้นัดตรวจพยานหลักฐานและกำหนดนัดสืบพยานแล้ว เมื่อถึงวันนัดสืบพยาน ศาลจะต้องแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการสืบ แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาล ศาลอาจถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดี แม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม แล้วจึงอนุญาตให้คู่ความถามพยานเพิ่มเติม ทั้งนี้ ตาม นัยมาตรา 25 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559

ตามมาตรา 25 วรรคหนึ่งดังกล่าวข้างต้นนั้น ศาลจะเป็นผู้ถามพยานเอง หรือจะให้พยานเบิกความตามที่ศาลแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการสืบ โดยที่ศาลมีอำนาจถามพยานในข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม โจทก์หรือจำเลยไม่มีสิทธิที่จะถามพยานแม้คู่ความจะได้กำหนดประเด็นในวันนัดตรวจพยานก็ตาม แต่โจทก์หรือจำเลยอาจขออนุญาตศาลได้ แต่ศาลจะอนุญาตหรือไม่เป็นอำนาจศาล

แต่ในทางปฏิบัติผู้วิจัยพบว่าศาลมักจะให้พนักงานอัยการโจทก์เป็นผู้ถามพยานเอง ตามคำถามและประเด็นที่โจทก์ได้กำหนดไว้ ซึ่งการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน สามารถใช้คำถามนำได้ แต่จะไม่มีคำถามค้านหรือถามถึง ดังเช่นการพิจารณาคดีอาญาทั่วไปที่ใช้ระบบกล่าวหา คงมีการกำหนดให้คู่ความต้องขออนุญาตจากศาลตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 25 วรรคท้ายแห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559

การที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 25 แสดงว่าศาลได้ใช้วิธีการตามระบบไต่สวนที่กล่าวว่าศาลแต่เพียงผู้เดียวมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงทั้งหมด พนักงานอัยการโจทก์หรือจำเลยเป็นเพียงผู้ช่วยศาล เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเสร็จสิ้นเท่านั้นเอง ต่างจากการพิจารณาในระบบกล่าวหา ที่ศาลเป็นเพียงกรรมการ คู่ความเป็นประจักษ์และต่อสู้กันตามกระบวนการพิจารณา

การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 28 วรรคแรก แต่ศาลอาจพิจารณาลับหลังจำเลยได้ ในกรณีตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 28 วรรค 2 ที่บัญญัติว่า

“...เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) จำเลยไม่อาจมาฟังการพิจารณาและการสืบพยานได้เนื่องจากความเจ็บป่วย หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ เมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยาน

(2) จำเลยเป็นนิติบุคคลและศาลได้ออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นแล้ว แต่ยังจับตัวมาไม่ได้

(3) จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วแต่ได้หลบหนีไปและศาลได้ออกหมายจับแล้ว แต่ยังจับตัวมาไม่ได้

(4) ในระหว่างพิจารณาหรือสืบพยาน ศาลมีคำสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาเพราะเหตุขัดขวางการพิจารณา หรือจำเลยออกไปจากห้องพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล

ในกรณีดังกล่าว เมื่อศาลพิจารณาคดีเสร็จสิ้นแล้ว ให้ศาลมีคำพิพากษาในคดีนั้นต่อไป”

เมื่อทำการสืบพยานเสร็จแล้ว คู่ความมีสิทธิแถลงของตนด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือภายในเวลาที่ศาลกำหนด แล้วศาลก็จะทำการนัดคู่ความเพื่อฟังคำพิพากษาต่อไป และถือว่าเป็นการเสร็จสิ้นการดำเนินคดีในศาลชั้นต้น

